

Beszámoló

Szemlék

Referátumok

Az amerikai közkönyvtárak rangsora

1999 óta - 2001 kivételével - teszi közzé *Thomas J. Hennen Jr.*, a Waukesha County (Wisconsin) *Federated Library* igazgatója a röviden HAPLR-nak (*Hennens' American Public Library Ratings*) nevezett könyvtári rangsort az 50 állami könyvtári ügynökség által gyűjtött és országos szinten a *Federal-State Cooperative System (FSCS)* által összesített statisztikai adatok alapján. A 2005-ös rangsorban 9211 könyvtár szerepel, amelyeket 10 kategóriába sorol az ellátandó lakosság száma szerint (a skála félmilliónál nagyobb közösségektől az 1000 lakosnál kisebb településekig terjed, az elsőbe 77, az utolsóba 1032 könyvtár esik).

Több kritérium alapján pontozza a könyvtárak teljesítményét. A kritériumok 40%-a kapcsolatban áll a kölcsönzési forgalommal, kétharmada azonban a személyzeti ellátottságot, a finanszírozás szintjét, a nyitvatartási időt, s más, a kölcsönzési forgalommal nem összefüggő adatokat érint. (Ez a megjegyzés azoknak a kritikusoknak szól, akik szerint a minősítés túlságosan is a kölcsönzési forgalom alapszik.)

Sajnos, az elektronikus dokumentumokkal kapcsolatos adatokat ebben az évben sem tudták figyelembe venni a rangsorolásnál, mert a statisztikai adatszolgáltatás még nem elég megbízható ezen a területen. Egyedül a lakosság rendelkezésére álló terminálok számát lehetett rögzíteni: az országos átlag szerint a könyvtárakban minden 10 000 lakosnak 6 terminál áll rendelkezésére (az 5 év előtti helyzethez képest ez egy terminállal jelent többet). Egyébként minél kisebb a közösség, annál több terminál férhető hozzá a könyvtár használói számára (500 000 fölött 4,3 terminál jut 10 000 lakosra, 1000-nél kisebb közösségekben 43,8).

A könyvtárak méretét (az egy lakosra jutó könyvtári alapterületet) sem sikerült még szervesen a rangsorolási kritériumok közé illeszteni, annál is inkább, mert az FSCS csak két éve kezdte közzélni ezt az adatot statisztikai összeállításában. Ezért a HAPLR külön táblázatot ad a könyvtári alapterület-

tel való ellátottságról. Ebből többek között az derül ki, hogy minél kisebb az ellátandó közösség, annál nagyobb az egy főre eső alapterület. Az új épületek tervezésénél célszerű a jövőre való tekintettel arra törekedni, hogy mérete haladja meg az adott kategória regionális átlagát.

Megfigyelhető, hogy a költségvetési visszafogások viszonylag hosszú idő múltán érzékeltetik hatásukat a könyvtár rangsorolásában. Ez érvényes fordítva is: az emelkedő költségvetés sem érezteti azonnal hatását. (A denveri könyvtár például évenként keresztül listavezető volt az 500 000 lakos fölötti kategóriában, ám a 10 évvel ezelőtt elfogadott adóügyi szabályozás következtében megkezdte lassú visszaesését, bár még ma is a harmadik helyet foglalja el.)

A cikk több táblázatot közöl. Ezek közül figyelemre méltó az elektronikus és a nyomtatott egységnyi használatra költött közvetlen költség az egyes kategóriákban, a nyilvános terminálok 10 000 lakosra eső száma, az USA nyolc régiójában működő könyvtárak száma, a könyvtári alapterülettel való ellátottság régióként és lakosságcategóriánként, az egyes államok helyezése a könyvtári rangsorok átlaga alapján (vezet Ohio, az utolsó Mississippi), s végül a tíz kategória első tíz helyezettje.

A 2005-ös HAPLR rangsor a 2003-as adatokra támaszkodik, s hat input- és kilenc outputtényezőt vesz figyelembe. Csak azonos lakosságcategóriába eső könyvtárak adatait veti össze egymással. Minden tényezőt súlyoz, majd pontoz. Az egyes könyvtárak pontszámait összeadja, azután egy súlyozott pontszámot képez minden lakosságcategóriában. Ha egy könyvtár minden tényezőt tekintve eléri a pontszám 95%-át, a kategória élére kerül 950 ponttal; míg 5%-nyi pontszám (50 pont) esetén a kategória aljára. (A könyvtárak által elért pontszámok többsége 250 és 750 közé esik.) A rangsorolás módszereiről bővebben a www.haplr-index.com nyújt.

/HENNEN, Thomas J. Jr.: Great American public libraries: the 2005 HAPLR rankings. = American Libraries, 36. köt. 9. sz. 2005. p. 42-48./

(Papp István)